

Start

„Началото на пътуването към изтока” не би могло да се нарече скулптура на основа на компонентите му: кецове тип Converse, спортна топка и гипсов архитектурен детайл като постамент. Те са неприсъщи на скулптурата и трудно съпоставими по трайност, тежест, функция и форма елементи. Но балансът между историите на тези елементи прави скулптура, независимо че главният герой присъства само със своите атрибути. Заглавието идва от книгата на Херман Хесе „Пътуване към изтока”, а работата на Рада Букова е създадена и показана за първи път през 2015 г. в Истанбул. Това произведение може да се постави и в началото на разказ за работата на Рада Букова, защото препраща към няколко от любимите ѝ теми – суета, илюзия, детство, прости форми, прости предмети, сложни смислови връзки. Както и това, че „скулптурата не е просто нещо”.

Рада Букова учи „Сценография” в Художествената академия в София и след това в Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts в Париж. Честата употреба на думата „скулптура” не означава, че работата с формата е ориентирана към самото изразно средство, а се използва по-скоро защото е най-старата и може би най-неутрална дума за триизмерно изкуство, положено в пространството.

През 2011 Рада Букова създава цяла серия триизмерно формирани пейзажи и други образи, ползвайки стари вестници и найлонови торбички. Формата е получена само с едно или две прегъвания и е фиксирана завинаги под стъкло в рамки. В рамки тя затваря и старовремски гравирани стъклени вратички за шкаф. Все пак „завинаги” е относително в зависимост от трайността на материалите. В тази серия „Без заглавие”, както и в други нейни произведения вестниците и пластмасата могат да издържат дълго, освен ако не са био разградими.

Относителна е и трайността на образа, защото балоните трябва постоянно да се надуват отново, а найлонът и платовете да не се мачкат, защото губят форма.

В работата си Рада Букова понякога е склонна на крайности, нарочно довеждане на формата до там, където се чудиш „къде започва и къде спира творбата”, както казва самата тя. Това са нарочни експерименти с нагласата на зрителя, който вече владее установени ключове и механизми за четене на форми и образи. Такива „капани” има и в тази книга, например фотографии без очевидна връзка със

снимките на работите, или работи, заснети извън обичайната им стерилна среда. Всъщност това не са капани, така Рада подсказва или дори може би се опитва да управлява четенето. Предизвикателството за нея не е в измислянето на ново изразно средство или нова форма, а в това да доближи зрителите до нейната собствена нагласа да не разчита на готови, утвърдени модели за боравене с образи и форми. Затова и тази книга не би следвало да се разглежда като каталог или портфолио, а по-скоро като изложба.

В изложбата “Start A New Victory”, 2013 пространството изглежда като оставено неразтребено след детска игра. Само знанието, че е бял куб сигнализира, че ситуацията е аранжирана. Разказът се води от точното разположение на отделните елементи, предметите си кореспондират като думи в изречение. Това е нормално за работи с обекти, когато са инсталирани така, че връзките между тях са посочени ясно. Но Рада Букова от време на време се отказва от тези лесни конфигурации от значения и разчита на възможностите на всеки отделен предмет. Стартира се с буквата “V” и след това обектите започват постепенно да се раздалечават. В тази изложба тя все повече подрежда неща, вместо да ги инсталира в пряка формална връзка помежду им. Материали и предмети пак имат смислова стойност, но съществена е работата с формата. Понякога е достатъчно тя само да счупи, среже или да хвърли нещо, като бумеранг например, но преди това е преценила жеста и посоката. А когато материалът на предмета позволява моделиране, то може да се получи с едно движение. Или с два разреза и разкопчаване на ципа.

Едно до друго или далече

„Прекосяването на пустинята” е работа от шест части, разхвърляни из град Пловдив в Нощта на музеите и галериите през 2014 година. Пространството за работа е град, пълен с изложби и същевременно със забавления. Няма как да разгледаш спокойно, но е нормално и се очаква, че произведенията на изкуството в такава среда ще са достатъчно атрактивни и ярки. Обаче „Хвърляне на лъч” се състои само от две светещи букви „O” от надписа на изоставеното кино „Космос”. Киното и неоновият текст отдавна не функционират и една от шестте

части на работата на Рада Букова е да поправи само тези две еднакви букви. Изглежда като че ли на това място няма художествено присъствие. Но на друга спирка от обиколката на града виждаш подобна намеса – две черни точки са залепени върху кръглите лампи по продължението на цялата улица „Отец Паисий”.

Пловдивчани наричат това мащабно художествено събитие просто „Нощта”. И работата на Рада Букова до голяма степен се върти около точно това понятие, но далеч не само в празничния смисъл на думата „нощ”.

В такава нощ би трябвало да е допустимо да влезеш на непозволено място и да правиш непозволени неща. Една от шестте инсталации включва впечатляваща прожекция на нойз концерт, но част от нея е и пространството, където е разположена – машинната зала в Училището по вътрешна архитектура и дървообработване в Пловдив. Освен звукът, не без значение са и всички дребни на пръв поглед детайли – ограниченият достъп, преминаването през нощната охрана, аранжирането на светли и тъмни зони и дори миризмата на дърво и други материали. Рада Букова организира това своеобразно пътуване през Пловдив през нощта, в което роля имат и два рецитала – първият на песен и стихотворение на жестомимичен език, вторият – на два музикални инструмента, които трудно се синхронизират. Освен това звуково ориентирано аранжиране, тези представления са и визуално обмислени, като симетрична композиция в пространството на Евангелската съборна църква. През това време на Площад Марукян е следващият етап, където стои паркирана кола с широко разтворени предни врати и неспираща да звучи алармена система. Ако не ѝ обърнеш внимание, няма и да чуеш, че звукът всъщност е крякане на жаби. Последен етап – само заглавието "Look with care, for the shape of a square" и само пространството на Тютюневия склад на ул.Иван Вазов и ул.Екзарх Йосиф са елементите, които препращат към едноименната дестка игра, която възпитава наблюдателността.

Други хора

Low resolution (2009) е произведение, в което няма превес нито концептуалното, нито фигуративното, нито материалността. Формата на космонавта е издялана от дърво, отблизо може да се види грубата фактура. Дините са истински и са

подредени пирамидално. На една от документалните снимки присъства още една човешка фигура, която не е част от произведението. Момчето до космонавта е синът ѝ Пол, който преди това през 2012 г. се появява като съавтор в изложбата „Цвят син“, в която майката пресъздава директно на стената уголемени рисунки на сина.

Съвместната работа с други хора за Рада Букова не винаги се изразява в колаборативно сътрудничество с художници. Тези „други хора“ са в известен смисъл допуснати или приобщени, или може би дори „експлоатирани“ като съавтори, именно поради тяхната невинност по отношение визуалното. През 2015 г. художничката работи по изложбата „Небето е цвят“, която първоначално е трябвало да бъде самостоятелна. И в известен смисъл тя е такава, но авторството се поделя между двама души с несъвършен и непълен набор от работещи сетива. Проблемът за решаване, според нея, са нейните недостатъчно развити сетива като слух и осезание, вследствие на прекомерната ѝ работа със зрението като художник. И вместо да се опитва да усъвършенства себе си, тя взема по-рационалното решение да се възползва от вече развитите сетива на незрящата Ангелина Кръстева. Ангелина не е художник, но има мнение и отношение към формата. Тя е поканена в проекта не, защото не вижда, а тъкмо защото „вижда по-добре“ по начин, различен от този на Рада Букова. Така двете образуват един художник с „две очи и четири ръце“. Интересно е, че резултатът от изложбата е много повече визуален, отколкото тактилен – на базата на експерименти с цветове, тъмнина и светлина, които двете авторки подреждат посредством разговори помежду си.

Още едно необичайно съавторство има в работата „Светлина“ от 2012 г. Фризьт от 38 пити стъкло е основният използван материал и е наследство от баща ѝ, художникът Никола Буков. Негово е авторството на цветовете, а нейно е решението да ги изнесе и покаже, като ги подреди в реда, в който са получени. Както в „Небето е цвят“ и „Цвят син“ и в тази работа изглежда, че контролът върху формата е отслабен. Но форма може да бъде направена и само с употребата на светлина, а в творчеството на Рада Букова работата със светлина има своя отделна история.

Илюзия

По отношение на въпроса какво е изкуство днес, все още е възможно да възникнат, не разбира се забранени, но да кажем неприемливи жестове, действия и решения, които да ни заблудят. Свикнали сме с неписани правила, с определен етикет, по който решаваме дали виждаме изкуство или предмет. По подобен начин стои въпросът и с авторството. Това е поле, в което Рада Букова навлиза в няколко от своите работи. Най-сериозният случай до сега, в който тя злоупотребява със съвременния художествен етикет е работата ѝ “Guest by Guest”, 2014-2015. Обичаен случай при художниците е да са принудени да участват в изложба, без да присъстват лично. При определен тип произведения това налага изпращане на подробно обяснение за производство и инсталиране, както и участието на куратори и асистенти. Донякъде идеята на “Guest by Guest” е свързана с подобни ситуации. Но началото ѝ тръгва от “Panic” (2006), когато Рада Букова за първи път съставя много подробен протокол, който става съществена част от работата.

Темата за опасното приближаване на полюсите между художествено произведение и нещо, в което въобще няма художествено намерение възниква, когато става дума и за друга група работи на Рада Букова. Няколко пъти в тяхната направа тя предприема действия, от които произведенията ѝ могат да ни накарат да се запитаме изкуство ли са наистина.

В самостоятелната ѝ изложба „Пейзаж с камък” цялото изложбено пространство е наситено с обичайно срещани в галерия „Васка Емануилова” и парка около нея фрагменти – скулптури, камъни, постаменти, истински дървета, заедно с безспорни по статут фотографии или колажи. Темата на тази изложба е насочена към образите в градското пространство, но реализацията ѝ рефлектира към специфичното за Рада Букова третиране на предмета като самостоятелна единица, носеща информация. Може би е възможно това да бъде онагледено със съпоставка между безформено намачкана найлонова торба, обгръщаща геометричен мраморен блок в „Пейзаж с камък” и същата торбичка в по-късната ѝ работа „Хоризонт”, изпъната и поставена в рамка. Това не е случайно, аргументите са видими в цяла поредица обекти, в които единствен предмет и

единствен жест изчерпват работата. Разбираме, че жълтите опаковки за банани, озаглавени „Цвят син“, играят определена роля, само защото позират по определен начин. Същият статут има позиционираният на стената бумеранг в “Start A New Victory”, както и големият светец ключ, преместен от позицията да рекламира в позицията да отключва в преносен смисъл.

*Скулптурата не е просто нещо **

“Sculpture Is Not Just A Thing”, 2009 е създадена по повод и показана за първи път в изложбата “SHORTLIST 2009”, изложба на художниците от последния кръг на конкурса за наградата „Гауденц Б. Руф“, Галерия „Райко Алексиев“, 2009.

Сред визуалния шум на общата изложба, на нисък сив постамент, който почти се слива с пода има слушалки със звук, с продължителност около половин час. За това време Рада Букова описва на глас как изглежда един обект, който би могъл да е реално в изложбата. Обектът е кола, изоставена отдавна на улицата, с неясна история и функция. Тя е бронирана и тежка и е на същото място от години, покрита е с графити и следи от времето. От описанието и заглавието на произведението се разбира, че се търси връзка или съпоставка между скулптура и нехудожествен предмет, формите и значенията на големи и забележими обекти в обществена среда, как и дали те се виждат и разбират от хората. Рада Букова казва: „...Тази форма говори, разказва...” – защото сравнява формата с тази на обичайната градска скулптура. Описанието не прилича на анализ, няма претенция за теоретичност, на пръв „поглед“ е съсредоточено върху формални аспекти: „...Залата е голяма. Залата е красива. Просторна. Изпълнена е с образи. Централно има един автомобил. Този автомобил е тук, незнайно защо. Този автомобил е тук, защото е красив. Защото е монументален. Защото има изчистени форми. И защо ли не всъщност...“. Но също така според това описание обектът не се намира там, където го е намерила художничката, а в геометричния център на изложбата. Тя се старее да го описва максимално точно, но без каквато и да е уговорка сменя мястото му, представя (си) го в изложбата: „Паркиран е по диагонал спрямо входа, а може би не е паркиран, а поставен. Как бихме могли да паркираме предмет в изложбено пространство? Не можем. Значи е поставен“. Тук явно намерението е да няма изменения, формата да се преразкаже документално,

но действието по преместването се извършва с инструмента на говоренето. Звуковият файл завършва с думите: „Това е, което виждате в момента”. Същественото в това произведение от една страна е минимализирането на изразните средства, а от друга – настоятелното фокусиране върху формата – текстът, разказът, историята са на заден план („...Заслужава да бъде разглеждан като предмет без история...”; „...Този обект има интересна история и тя си заслужава, но в друга зала...”). Това е, което виждаме като намерение на Рада Букова, но съществен е и резултатът. Информацията пристига без следа от възмущение и без критичен тон. Художничката се старае гласът ѝ да не изразява емоция, нито думите да изразяват такава – на едно място тя казва: „Формата е изключително интригуваща”, но със същия безстрастен глас, който поддържа през цялото време. Съдържанието на текста се отнася към самото произведение, всички други възможни връзки, които зрителят би могъл да направи (градска среда, дизайн, история на взетия под внимание предмет) се появяват в текста, но само за да бъдат веднага след това игнорирани – гласът посочва какво трябва да се чуе.

.....

* Заглавието "Скулптурата не е просто нещо" произлиза директно от превода на български на едноименната творба на Давид Еврар

Даниела Радева